

ВАСИЛ ЦОНЕВ

КОЗА

chitanka.info

Баба Ефросина имаше коза.

И тази коза взе, че изчезна.

И изчезна не откъде да е, а от балкона на четвъртия етаж.

Баба Ефросина гледаше празния балкон и умът ѝ не го побираше. Как може да изчезне нещо от четвъртия етаж, и то не какво да е, а цяла коза.

Това ѝ се струваше толкова невероятно, че от време на време тя притваряше очи с надежда при отварянето да види отново козата — бяла и блееща, с дълго проточено раздвоено виме.

Но когато отваряше очи — балконът си стоеше все така празен и пуст, както преди. Ни коза, ни моза.

Минаха петнадесет минути, докато баба Ефросина най-сетне проумя. Козата я няма и туйто.

Тя тръгна из тристайния апартамент, като пляскаше ръце по бедрата си и повтаряше:

— Няма я и туйто.

Като обиколи всички стаи, баба Ефросина изведнъж се втурна на балкона с надежда, че сега козата няма къде да иде, но и този път от нея нямаше и следа.

Тогава бабата се реши на последната стъпка.

Реши да поиска съвет.

И много добре знаеше от кого ще поиска този съвет — младият студент на таванския етаж. Единствен той от цялата кооперация я беше изслушвал любезно и докрай, когато обясняваше откъде е родена, колко деца има, как мъжът ѝ отишъл на война и не се върнал и как тя с ей тия две ръце е изгледала трима синове — единият моряк, вторият закупчик, а третият, най-малкият, голям човек — именно този, при когото е и чието дете гледа.

Другите махаха с ръце още при първите думи и като казваха „бърза ме, бърза ме“ — хукваха нанякъде, а той единствен остави учебниците и цели три часа я слушаше и дори обеща да я чуе и друг път, ако си спомни някои подробности.

При него ходеше тя за съвети, при него се оплакваше от лошите продавачи, от съседките, които не искаха да я слушат, и от детето, което ни в туй, ни в онуй време ревеше и пицеше.

Да — при него ще отиде тя сега и ще му разкаже всичко — от игла до конец — той е умен и веднага ще ѝ каже: „Бабо Ефросино, там

и там е козата и никъде другаде“.

Като взе това решение, баба Ефросина махна с пръст на детето да мирува и се качи при студента.

В това време той изчисляваше. Шареше някакви непознати и невидени знаци по белите дълги книжки, които бе натрупал по масата, и колкото и да се блещеше, баба Ефросина не можа да им разбере нищо. Докато обясняваше историята с козата, тя на няколко пъти не издържа и метна по един поглед към чудните знаци, за да се убеди за сетен път, че това е галиба някакво китайско писмо.

— Купих си коза — каза баба Ефросина, — а тя взе, че изчезна.

— Коза ли — сепна се студентът, — каква коза?

— Саанска коза — много хубава.

Студентът врътна глава:

— Е за какво ти е тая коза?

— Как за какво — плесна баба Ефросина, — ами да си я имам.

— Добре бе — рече студентът, — ама за какъв дявол ти е потрябвала тази коза?

Баба Ефросина поиска да каже, че ѝ трябва, за да си я има, но се сети, че веднъж вече каза това, и реши да потърси в главата си някакво по-друго обяснение.

— Виж какво, синко — рече тя, — козата е добиче. Домашно. А жив човек без добиче не може. Тъй сме си свикнали ние от малки. Ако нямаш добиче да ти заблее — празна ти е къщата, не ти се живее и никакъв стопанин не се чувстваш. Не е толкова за млякото — какво ти мляко, и мирижливо такова — ни аз, ни децата го пият. Втръснало ни е на всички от едно време, когато само с това се прехранвахме. Като ми замирише на козе мляко — на немотия ми мирише. Мислех, че никога вече няма да завъдя коза, ама като дойдох тук и седях два месеца, нещо ме стегна. Да завъдя крава — викам си — не може се хвана на балкона. Пък и признай си — малко смешно. Петел и кокошки — беля работа. И цвъкат, цвъкат... А коза може. И е красива — като я погледнеш отдалеч — бяла кооперация, бяла коза — върви...

— Не, бабо Ефросино — не върви — метна глава студентът. — Това е варварство.

— Какво? Що рече?

— Варварство е, казах. Глупаво е, бабо Ефросино, да държиш коза в кооперация. И смешно е, и нехигиенично. Аз съм решително

против коза в кооперация. Самата мисъл — коза в кооперация — ме кара да се смея. Смешно е това, бабо, и просто нечувано. Блеснала бяла коза на балкон. Хама че работа!

Баба Ефросина го погледна изненадана и за миг притвори очи, за да си спомни как изглеждаше козата на балкона, и като си спомни, не само че не ѝ се видя смешно, ами ѝ стана много тъжно и зарева:

— Отиде ми козицатаааа... единствената ми радоост...

— Слушай, бабо Ефросино — махна студентът и стана, — ако обичаш — иди си долу и си реви. Честно слово ти давам, че пет пари не давам аз за твоята коза и между нас казано, много хубаво е станало, дето е изчезнала. Ама че работа. Коза в кооперация! Че това е дивотия!

— Значи не искаш да ми помогнеш? — скочи баба Ефросина.

— Не. Друго, каквото искаш — ще направя. И комина ти изчистих, и пералната машина как работи ти показах, но за козата съм категоричен.

Думата „категоричен“ беше казана по такъв начин, че баба Ефросина разбра — тоя няма да мръдне от нея.

Като каза: „Значи така“, баба Ефросина стана, отиде до вратата, отвори я и я тръшна след себе си. Но това ѝ се видя малко и затова се върна, отвори я, и още веднъж я тръшна, за да разбере студентът с кого си има работа.

— Значи така! — повтаряше баба Ефросина, когато слизаше по стълбите. — Значи така!

И не щеш ли — по стълбите срещна комсомолката Александрина. При друг случаи тя никога не би я заговорила, защото комсомолката носеше очила и гледаше на всички от височината на организационното си положение — тя беше редактор на стенвестника в класа и като такава считаше, че всичко останало е суета. Всичко, което ставаше по света и у нас, тя го пречупваше през светлината на стенвестника — става ли това за стенвестника, или не става. И затова първия път, когато баба Ефросина заговори за тримата си синове, тя помисли за миг и като разбра, че този факт няма никаква връзка със стенвестника, просто вдигна ръка и отмина говорещата баба. Тогава именно баба Ефросина се закле да не ѝ проговаря никога, като мислено я прокълна да остане стара мома, но сега положението се беше изменило. Единствената ѝ опора в тази кооперация поддаде и в безизходицата тя се хвана за сламката.

— Изчезна ми козата — рече тя на комсомолката.

Комсомолката притвори очи, за да прецени набърже дали изчезналата коза може да се смести в стенвестника, и тъкмо реши, че няма да се смести, друга мисъл мина през главата ѝ.

Изчезнала коза.

Мистерия.

Загадка.

Трудност.

Александрина до смърт завиждаше на героичното поколение, което се беше борило с фашизма. И до смърт оплакваше нашето сиво време, в което един истински комсомолец може да се прояви само ако организира колективно отиване на кино или посещение на Зоологическата градина.

И изведнъж — най-сетне една истинска трудност.

Изчезнала коза.

Възможност да се помогне на бедна жена, която е изгубила единствената си коза.

В главата ѝ се мярнаха заседания, пламенни речи, повеждане на масите на щурм за издирване на козата.

Големи заглавия във вестниците над нейния портрет: „Комсомолката Александрина, която с риск на живота си оглави колектива на Н-ската жилищна кооперация за издирване на изчезналата коза, единствената опора на кооператорката баба Ефросина“.

Очилата на комсомолката проблеснаха тържествено:

— Аз ще намеря козата — каза тя.

Баба Ефросина плесна с ръце:

— Господи, благодаря ти. А онзи никаквец — студентът — не рачи да си помръдне пръста. Благодаря ти, пиленце!

— Студентът?

— Да, хайванинът му с хайванин — рече баба Ефросина, — уж се пишеше човек, а кога дойде за козата да помогне — отказа.

— Такива са интеллигентите, бабо — рече Александрина, — огъват се. Но аз ще оглавя колектива и козата ще бъде намерена.

Още същия ден на стената до стълбището беше сложено огромно обявление, написано с червени букви и нашарено с мълнии, което призоваваше колектива на жилищната кооперация да се сплоти като

един за издирване на изчезналата коза — единствена опора на баба Ефросина.

Кооператорите приеха това като бойна задача. Всички бяха чиновници и знаеха от опит, че човек може да не си гледа работата — никой няма да му подири сметка, но ако откажеш да участваш в обществената работа — тежко ти и горко. Ще ти лепнат на гърба една атестация, та десет години да не можеш да се оправяш.

В часа, указан от Александрина, цялата кооперация се събра у баба Ефросина. На масата с чаша вода седяха Александрина и баба Ефросина.

Александрина погледна и като видя, че всички са тук с изключение на студента, каза:

— Другари, приветствам ви за ентузиазма, с който се включихте в акцията за намиране на изчезналата коза — единствена опора на баба Ефросина. Същевременно не мога да не изкажа негодуванието си от постъпката на студента Ангел, който е решил да бойкотира нашата акция. Предлагам да идем всички при него и за последен път да го попитаме очи в очи — ще се включи ли в акцията, или ще се отцепи от колектива. Кой е „за“ да си вдигне ръката.

Получи се пълно болшинство.

След миг армията, предвождана от Александрина, затропа по стълбите към таванската стая на студента.

— Влез — каза студентът, когато на вратата се потропа.

Александрина отвори вратата. Зад нея мигаха с очи редниците.

Тук бе проведен следният диалог.

Александрина. На двадесет и трети т.г. сте отказал на баба Ефросина да се включите в акцията за издирване на козата ѝ — нейна единствена опора.

Студентът. Да.

Александрина. И когато бе окачена мълнията, приканваща всички да се включат в същата акция, вие не сте счели за нужно да дойдете на общото кооперативно събрание, свикано по същия повод.

Студентът. Да.

Александрина. Не смятате ли, че вашата постъпка е антисоциална, антиобществена, целяща да разбие нашия сплотен колектив, да сложи прът в колесницата му и да налее вода във воденицата на реакцията?

Студентът. Не, не смятам.

Александрина (поема дълбоко въздух). За сетен път — да или не?

Студентът. Не и не.

Александрина се обръща и маха с ръка.

Хор от кооператорите (скандира). Долу рушителите на нашето единство! Долу презрените интелегенти! Позор!

Студентът. Мерси. (Затваря вратата под носа на Александрина.)

Огъване пред трудностите Александрина беше виждала.

Манкиране от задълженията — също.

Но явно противопоставяне на волята на колектива, и то не какво да е, а нахално и демонстративно, тя нито беше виждала, нито чувала.

В главата ѝ проблеснаха думи като „богохулство“ и „светотатство“ и ѝ замириса на контрареволуция.

От проблем номер „едно“ козата отскочи и отиде някъде по дяволите.

Проблем номер „едно“ стана студентът Ангел.

— Другари — каза Александрина, когато армията се събра отново в апартамента на баба Ефросина, — ние имаме един ярък пример за неподчинение на волята на колектива, за нарушение принципа на демократическия централизъм, който трябва да бъде париран още в самото начало, докато не е разбил монолитното единство на нашата кооперация. Обявявам кооперацията в опасност. На борба против рушителя на единството, интелегента и опортюниста Ангел!

Тя поиска да каже и „агент на международната реакция и световния монополистичен капитал“, но се сети, че още няма данни за това.

— Другари — завърши Александрина, — нашата екстрена цел е да открием истинския лик на този антисоциален тип, за да можем да се борим с него с открити карти.

За целта Александрина предложи да се образува комитет, който под нейно председателство още сега да набележи нужните мерки. Тъй като все пак за тази акция бяха нужни пари, Александрина предложи да се съберат по десет лева от пълнолетен кооператор.

В ентузиазма си кооператорите гласуваха и това предложение и избраният комитет се зае за работа.

На старши счетоводителя Андреев бе възложено да отиде в родното село на Ангел и да разпита за неговото родословие, на референта Алексиев — да отиде в института, където се учи Ангел, за да проучи неговото кадрово досие, а на пенсионерите Пешев и Нешев — конкретното наблюдение на самия Ангел.

— Действайте! — каза Александрина, като стана. — След като проучите всичко, със събраните данни лично аз ще отида в милицията да докладвам.

Всички хукнаха да изпълняват задачите си, но на вратата старши счетоводителят Андреев се спря и се плесна по главата:

— Добре де — ами аз, като трябва утре да ида на работа?

— Това ще уредя аз — каза Александрина и записа номера на директора на учреждението, в което работеше Андреев.

Същата вечер Андреев получи пътни и дневни пари и замина за родното село на Ангел, Алексиев си направи план за въпросите, които ще постави на ръководството на института, а Пешев и Нешев веднага се заловиха с конкретното наблюдение на Ангел.

Баба Ефросина се чувстваше горда, че заради нея се вдигна такава дандания. В съзнанието ѝ комсомолката Александрина се превърна във войнстваща светица, която с меч в ръка поразява неверниците.

Когато всички си отидоха, тя започна да обикаля стаите, като пляскаше ръце в бедрата си:

— Сега ще види той кой е кум, кой сват и кой на булката брат.

И чак когато си лягаше, се сети, че всичко, което се реши, беше все за тоя пусти Ангел, а за козата никой и дума не продума.

Но като си спомни за студента, така се ядоса, че веднага забрави за козата.

— Ще види той кой е кум, кой е сват и кой на булката брат! — шепнеше старицата, като заспиваше.

Заспа неспокойно и в съня си видя Ангел, който стоеше с ръце в джобовете и ѝ казваше: „Аз съм кум и аз съм сват. Аз на булката съм брат“.

„Мееее“ — отвърна му козата.

Баба Ефросина повика козата, но тя ѝ обърна гръб и отиде при Ангел, който я издои и изпи млякото.

Малко преди да си легне, Ангел беше посетен от пенсионерите Нешев и Пешев.

Те нахълтаха при него, като му казаха, че са се скарали с останалите кооператори, нямат нищо общо с тях и уважават само него, като веднага след това го запитаха какъв е неговият социален произход, баща му бивш фабрикант ли е и ако той има някакви интересни разбирания върху политиката, да ги сподели с тях — те са неми като гроб и може напълно да им се довери. Нешев взе листчетата от масата и каза:

— Я, какви са тия драскотини?

А Пешев додаде:

— Остави го бе! Това сигурно е шифър.

Ангел гледаше ту единия, ту другия, докато изведнъж се разсмя и ги отпрати по живо и по здраво. На сбогуване пенсионерите му заявиха, че винаги може да разчита на тях и че са решили да не го оставят нито за миг сам, за да не почувства неприязненото отношение на другите кооператори.

— Ще играем на табла — каза Нешев.

— Ние знаем едно чудно кафене — каза Пешев.

Когато Ангел ги избута, те ревнаха през затворената врата:

— Лека нощ, Ангеле, ние сме твои хора.

На сутринта Александрина се обади на директора, в чието учреждение работеше старши счетоводителят Андреев.

— Другарю директор — обади се Александрина, — по решение на кооперативното събрание старши счетоводителят Андреев е изпратен на поверителна командировка в село Н.

— Какво? — зяпна директорът.

— Ние го облякохме в доверие — каза Александрина, — за да издирим истинския лик...

— А бе кой се обажда там? — тръсна глава директорът.

— Председателката на акционния комитет по издирване козата на баба Ефросина — каза Александрина.

Директорът отвори уста да каже нещо римувано, но в същия миг в стаята му влезе заместникът на Андреев и съобщи, че старши счетоводителят никакъв го няма.

Директорът се облещи и ревна по телефона:

— А бе вие майтапите ли се? Какви са тия кози?

— Единствената коза, опора на бедната баба Ефросина — отвърна Александрина, — изчезна.

— И Андреев хукна из провинцията да я гони?!

— Не — Андреев отиде да проверява лика на студента Ангел.

— Какъв е тоя Ангел? Синът на баба ви Ефросина?

— Не — предполагахме, че е враг. Отказа да се включи в акцията по намиране на козата.

Разговорът излезе извън сферата на вероятното и затова директорът затвори телефона и реши да изчака завръщането на Андреев, за да разбере каква е работата.

Референтът Алексиев отиде в института и в разговор с декана поиска сведения за рушителя на кооперативното единство Ангел.

— Не знаех, че работи в кооперация — каза деканът.

— Не става въпрос за производствена, а за жилищна кооперация.

Деканът се облегна на стола си:

— Така ли?

— Да — отказа да се включи в акцията по издирване на козата — единствена опора на баба Ефросина.

Деканът притвори очи. Като ги отвори, Алексиев още беше срещу него. Деканът се ощипа. Но Алексиев не мръдна.

„Не е сън — помисли си деканът, — работата става интересна.“

А на глас каза:

— И какво да го направим? Да го обесим?

— Това ще реши вече милицията.

— Охо — вие сте отнесли работата дотам?

— Не — но ще я отнесем, когато се доберем до истинския лик на рушителя на кооперативното единство, опортюниста и интелигента Ангел. И моето посещение е именно за това — да събера сведения какъв именно е...

Тук Алексиев не можа да довърши.

Когато се съвзе, той разтри зачервеното си ухо и се засмя — не бяха му дърпали ухото от детинство. Дърпането на ухото му напомни за пеперудите, за синчеца, за детските песни и забавачката, той попипа плешивия си череп и изскимтя: боже мой — кога си беше отишла младостта. И какво беше станало с него, та я докара до такова дередже — да му дърпат ухото и на стари години.

Вечерта се напи до такава степен, че когато Александрина го посрещна по стълбите и го запита: „Открихте ли вражеския лик на Ангел?“ — той изпя цялата песен за „зайченцето бяло“ и се заплака, като каза, че учителката му издърпала ухото.

Пешев и Нешев цял ден дебнаха Ангел. Те се появяваха пред него и зад него, изведнъж изскачаха от двете му страни и го питаха какво е мнението му за положението в Лаос и дали е съгласен със самооблагането, а когато влезе в института, седнаха от двете страни на вратата и казаха, че ще го почакаат — и тъй и тъй нямали никаква работа — защо пък да не го почакаат.

Ангел изскочи през задната врата, но малко преди да си легне, през таванското прозорче се подадоха главите на Нешев и Пешев и го запитаха дали знае колко е часът.

На сутринта в ръката на Александрина имаше сериозни козове — старши счетоводителят Андреев донесе от командировката удостоверение, подпечатано от местния селсъвет, че дядото на Ангел е имал тепавица, а Пешев и Нешев предадоха няколко от листчетата с неразбираемите знаци, надраскани от Ангел.

С тия козове Александрина отиде в милицията.

Кварталният отговорник я изслуша най-подробно, засмя се, но за всеки случай взе листчетата и каза, че ще провери сигнала.

— Не е ли по-добре да бъде арестуван веднага? — запита Александрина.

— Не, не е по-добре — усмихна се отговорникът, — а ако питате мен, най-добре ще е...

Но сетне махна с ръка и реши да се доизкаже, когато се проверят листчетата.

След два дни в кооперацията пристигна кварталният отговорник заедно с някакъв брадат старец. Кварталният отговорник помоли кооператорите да се съберат в апартамента на баба Ефросина и даде думата на брадатия старец. Оказа се, че брадатият е академик, който изрази възхищението си от интересните хрумвания на студента Ангел.

— Мина доста време, докато разбера неговия начин на математическо изразяване, но ми помогна фактът, че и аз като ученик също си бях измислил свои знаци, с които заменях цели формули. Това по научному се казва „субституции“. Това, което той е направил, е съвсем оригинално решение на един вече решен проблем. Но този

факт не намалява стойността на решението, а показва, че имаме работа с млад, надежден учен, и вие трябва да се гордеете, че живеете в една кооперация с него. Не е чудно — завърши академикът, — ако след време на кооперацията ви сложат плочка. „Тук живя известният учен Ангел еди-кой си.“ Никак не бих се изненадал, ако стане това, никак...

Като се усмихваше, старият човек размаха шапка и си отиде.

— Всичко е ясно, нали? — запита кварталният отговорник.

„Мееее“ — отвърна козата.

Всички погледнаха като втрещени, а кварталният отговорник отвори гардероба и оттам изскочи козата.

Отначало кооператорите зяпаха, защото, увлечени в проверките около студента Ангел, бяха забравили за козата, но сетне се окопитиха и се разотидоха по апартаментите си, като се стараеха да не се гледат в очите.

И си заживяха отново тихо и нормално.

Старши счетоводителят се отърва със строго мъмрене, като насаме директорът му обясни, че най-важното обществено задължение е човек да си гледа своята лична производствена работа, а не да търчи след Михаля и след някакви си изчезнали кози.

Алексиев престана да поздравява Александрина и дори заплаши да ѝ издърпа ухото, ако се опита отново да го вкара в подобна щуротия.

Баба Ефросина не се радва дълго на козата — наредено ѝ беше или да си я изпрати на село, или да я превърне на пастърма.

С голяма печал тя направи второто.

Ако не смятаме Александрина, най-недоволни от развитието на събитието се оказаха Пешев и Нешев. Те така се вживяха в тайната си мисия, че вече не могат да дишат без нея и сега сами извършват проучвания на най-различни граждани за собствено удоволствие.

А Ангел продължава да живее на тавана — драска си своите тайнствени знаци, подсвирква си и пет пари не дава ни за баба Ефросина, ни за Александрина, нито за козите, нито за Пешев и Нешев.

Карай, Ангеле! Ние сме с теб!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.